

model, der beskriver hvordan den abstrakte sprogegne bliver realiseret i konkret taleproduktion og talereception (jvf. Nicolas Ruwet: *Introduction a la grammaire generative* (Paris 1967) pp. 16-7). 'Performance'-modellen skulle kunne give en ikke ad hoc og ikke triviell perceptionspsykologisk forklaring på hvorfor nævnte komplekse 'self-embeddede' sætning er uacceptabel. Mængden af grammatikalske sætninger indeholder således acceptable sætninger plus en række uacceptable, og man står i et vist dilemma: (1) Man prøver at ændre grammatikken så at den kun genererer acceptable sætninger - hvilket er uheldigt af to grunde: for det første er det endnu vanskeligere at operere med begrebet acceptabilitet uden begrebet grammatikalitet end at operere med dem begge; for det andet ville grammatikkens regler blive enormt komplicerede, (2) Man accepterer distinktionen grammatikalitet - acceptabilitet og finder sig i at man ikke i Poppers forstand kan teste 'competence'-modellen direkte, og håber engang at kunne teste den indirekte via 'performance' - modellen.

Jeg har gjort denne sprogvidenskabelige ekskurs for at vise hvor vanskeligt det er at efterleve kravet om testabilitet selv i en så relativt avanceret humanistisk videnskab som lingvistikken. Nu vil jeg spørge Dem hvordan De stiller Dem til kontrollerbarhedskriteriet under en eller anden form i litteraturforskningen, der almindeligvis regnes for at være svagere tunderet end sprogvidenskaben: (1) Mener De at det er muligt at anvende kontrollerbarhedskriteriet i litteraturforskningen?

(2) Hvis ja, mener De at det bør spille en væsentlig rolle? Er det et nødvendigt kriterium (Det er naturligvis ikke tilstrækkeligt)? Hvordan ville de placere kontrollerbarhed i et eventuelt hierarki af kriterier eller krav man kunne stille til litteraturforskningen?

Knut Hanneborg: R E P L I K K.

Det var meg en glede å motta invitasjonen til å svare på kritikk her i tidsskriftet, og en større glede å finne at kritikerne, tross tildels meget store avvikelser fra mitt grunnsyn, viser meget forståelse for mine synspunkter.

Grodal fremhever med rette verditeoriens rolle i min avhandling. Det epistemologiske anarki i litteraturforskningen idag gjør det ekstra påkrevet med normativ aktivitet på alle metodologiens stadier. Jeg vil dog mene at min diskusjon av dette aspekt mer enn overtalelsesretorikk er analytisk beskrivelse av verdierfaringens dynamikk innenfor et stykke grunnlagsforskning. Den retorikk som skaper et "sosialt press" vil så eventuelt tilhøre et av de andre stadier i den sammensatte virksomhet det må være å avstedkomme forandringer i en videnskap. De individualpsykologiske og sosiologiske betraktninger som Grodal omtaler vil likeledes høre til i en annen sammenheng.

Wille reiser det beslektede spørsmål om hva vi i praksis skal foreta oss i litteraturforskningen hvis vår filosofiske ekskursjon fører oss ad villomme veier

mot tåkede mål? Hertil er å si at til tross for litteraturvidenskapens intime avhengighet av filosofien behøver ikke filosofiens omveier være videnskapens. At vi blir forvirret er ofte det første tegn på fremskritt i filosofien (V.1.4), men fremskritt i filosofien behøver ikke direkte medføre fremskritt i videnskapen. Grunnlagsforskning, som jeg beskjeftiger meg med i avhandlingen, befinner seg mellom filosofien og videnskapen, noe som blant annet betyr mellom søkningen etter uforanderlig universell sannhet, og sterkt spesialisert og institusjonalisert forskning. Men det betyr også: mellom profesjonell usikkerhet og en kompleks aktivitet som ikke kan bestemmes med nøyaktighet (V.1.3.). Grunnlagsforskningen søker ikke *direkte* å gjøre seg nyttig for litteraturforskningen, og den kan slett ikke forventes automatisk å avføde råd med hensyn til valg av metoder o. l. (V.4.1.). Dens filosofiske karakter tildeler den andre funksjoner i den større helhet som videnskap i videste forstand må være. Enhver litteraturvidenskapelig aktivitet impliserer holdninger til filosofiske spørsmål, og disse forutsetninger og fordommer som faktisk utgjør grunnlaget for våre handlinger som videnskapsmenn, er nettopp grunnlagsforskningens arbeidsområde. Det er etter min oppfatning hensiktsmessig å kaste mere lys over hva som foregår i disse regioner, prosesser som ofte lades uforstyrret, men som er avgjørende for vår forsknings videnskapelighet. Grunnlagsforskningen viser oss hvor usikkert et grunnlag vi faktisk arbeider på, og vi må være fornøyd om den hjelper oss til å erstatte noen uklare fordommer med eksplisitt motiverte antagelser.

Willes spørsmål representerer en erkjennelse tilsvarende den jeg har gitt uttrykk for i avhandlingens XI.2.1., hvor jeg skiller mellom flere stadier av metodologisk forskning i videste forstand, og bl. a. sier at hvis grunnlagsforskningens filosofiske usikkerhet fikk slå igjennom i litteraturforskningens metodologi ville den utgjøre en alvorlig trussel mot ethvert metodologisk system. Og omvendt: i metodologien må vi opptre *somom vi visste noe* for å systematisere våre regler; overført til grunnlagsforskningen ville denne klare visshet umuliggjøre den ekte filosofiske instilling av forbehold og uvisshet som aleme sikrer oss muligheten for kontakt med filosofiens problematikk.

Wille slutter med spørsmålet om forholdet mellom litteraturforskningens videnskapelighet og de "riktige" videnskapers. Jeg vil betarkte det som forholdet mellom to grener av samme stamme. Og jeg er derfor aldeles enig med Peter Madsen i at det ville være uheldig om litteraturvidenskapen isolerte seg helt fra andre videnskaper og dermed avskar seg fra verdifull innflydelse fra dem. Men jeg kan ikke tilslutte meg hans oppfattelse av hvordan begrebet metode bestemmes hos meg. Og nok er det dobbelte aspekt viktig som fremkommer ved forflytning av oppmerksomheten fra metode som arbeidsmåte til metode som resultatets "stil" (som jeg omtaler i II.1.1.), men ensidig vekt på videnskapelige "resultatters" sproglige utformning er som jeg har sagt (IX.7.2.2.) ikke så meget falsk som villledende. Den kan for eks. villeden den ukritiske hu-

manist som søker inspirasjon fra naturvidenskapene. Jeg har ikke ment at vi skulle søke videnskapelighet fullstendig uten hensyn til andre videnskapers kriterier på videnskapelighet eller bygge på en forut oppstillet og avklart ide om litteraturvidenskapen (som Steen Jansen tror). Men som Brandt sier i sin udmerkede tolkning av min teori, må vi legge vekt på *den funksjonelle helhet* i de videnskaper vi beundrer.

Og jeg vil legge til at vi også må legge vekt på den funksjonelle helhet i vår egen videnskap, så meget mer som den er uferdig, utviklet. Det er riktig nok som Kjørup sier at litteraturvidenskapen for lengst er erklært løsrevet fra filosofien som selvstendig videnskap. Men *erklæringer* er ikke nok. Når jeg taler om at litteraturforskningen ikke bør betraktes som helt utskilt fra filosofien er det fordi dens reelle muligheter for å tilfredsstille betingelsene for utskillelse ikke er tilstede, og at begrepsstenkning - og kanskje ønsketenkning - kan hindre oss i å nå en adekvat oppfattelse av vår disiplins utviklingsstadium og metodologiske egenart, noe som kan ha uheldige konsekvenser for vår eksplisitte og implisitte målsetning.

Dette er aktuelt i forbindelse med Steen Jansens innlegg, som vekker interesse for det pragmatisk-teknologiske videnskapsideal det gjenspeiler. Steen Jansen hevder at en litteraturforskning som gjør spekulasjoner vedrørende sin egen eller sitt objekts vesen til noe primært bryter med et grunnprinsipp for all videnskap. Om man skal uttale seg generelt vil det motsatte kunne sies med større rett. Men aspektet skifter eftersom interessen forflyttes fra rutinearbeid i en velkonsolidert videnskap til skapende forskning i en videnskap i dynamisk utvikling. Dette kan kanskje delvis forklare hvorfor jeg står nokså fremmed for Steen Jansens bruk af nøkkelordene i denne debatten, særlig anvendelsen av ordet "videnskapelig" for noe som kun tilfredsstiller et av et helt sett krav til videnskapelighet. Han finner også at man skal søke videnskapeligheten *for å* oppnå kontrollerbarhet mens jeg nok også her vil følge den almindelige oppfatning, at det forholder seg omvendt. Steen Jansen spør om det ikke ville skape større klarhet om man gjorde kontrollerbarhet til en nødvendig og tilstrekkelig betingelse for videnskapelighet. Til det kan man svare at det vil det nok, det vil bare ikke være klarhet over hva videnskapelighet innebærer. Det hender jo at vi blir så glade for å få klarhet i begrepene at vi overser at vi ikke lenger har begrep om det som skulle begripes. Og blant videnskapsteoretikere er der stor usikkerhet og uenighet om hvilket sett av egenskaper som gjør videnskap til videnskap (Se IX.7.1.).

Også Westring Christensen beskjeftiger seg i sitt innlegg med dette spørsmål om kontrollerbarhet, som ikke er tatt opp i min avhandling, men som selvsagt har stor interesse. Jeg vil svare bekreftende på begge hans hovedspørsmål: det er mulig å anvende et kontrollerbarhetskriterium i litteraturforskningen, og det bør spille en vesentlig rolle. Det må imidlertid avveies i forhold til de andre krav som inngår i et metodologisk system for litteraturforskningen, og da

selve systemet av disse krav i generell videnskapelig metodelære altså er beheftet med stor usikkerhet og da denne usikkerhet selvfølgelig faller tilbake på kontrollerbarhetskravet, er det ikke mulig å bruke det som et fast punkt i det metodologiske system. Selvsagt har Popper rett i at en videnskapelig holdning må være kritisk i motsetning til dogmatisk, og i at kontrollerbarhetskravet er sentralt. Hans utformning av generell videnskapelig metodelære er imidlertid ikke den eneste mulige. For å illustrere andre muligheter kan jeg ta utgangspunkt i Westring Christensens egne betraktninger over situasjonen i lingvistikken, hvor han taler om å "akseptere" en distinksjon. I stedet for å tale om veri- og falsifikasjon kan man jo nemlig tale om at en gitt teori skal aksepteres eller forkastes i et gitt videnskapelig system, med dets metodologiske forutsetninger. Hos Dewey, Kaufmann, Tranøy og andre finner vi utkast til et slikt metodologisk begrepsapparat som bedre kan tjene det som er vårt primære formål her: å finne den funksjon i litteraturforskningen som *svarer til* verifikasjonen i naturvidenskapen. Og kontrollerbarhet, liksom vel som objektivitet eller sannhet, interesserer oss ikke så meget som egenskaper ved enkelte isolerte påstander men ved slike påstander som ledd i en større videnskapelig sammenheng. Hva videnskap enn måtte være er det vanskelig å tenke seg at det ikke skal være en slik meningsfull helhet. Enkelte påstander kan ikke være sanne eller falske på noen annen måte enn hele forskningen er sann eller falsk. Videnskapelig standard i litteraturforskningen måles ikke efter antall "verifiserte" enkeltobservasjoner, mengde teorier tatt over fra veletablerte videnskaper eller grad av tilfredsstillelse av krav til metoder i bestemte modell-videnskaper, men i dens sammenheng som en enhetlig målrettet streben. Forsøk på å presse frem en løsning av litteraturforskningens metodologiske problemer ved en snarvei fører bare til kortslutning.

Tjøme august 1968

Knut Hanneborg.